

Членството на България в НАТО, представено в български медии (1990 – 2012)

Весела Петрова Парапанова

Военна академия „Г. С. Раковски“
Имейл: vpetrova@abv.bg

Абстракт: Изводите, представени в статията, са направени след анализ на знакови публикации от печатните медии, които отразяват гледни точки „за“ и „против“ членството на България в НАТО в период на съществени промени (1990 – 2012). Резултатите от изследването потвърждават тезата, че общественото мнение в България смята страната си за регионално зависима, исторически обвързана, политически разнообразна и организационно предизвикателна (както и за НАТО) предвид настъпилите и настъпващи промени в световен мащаб.

Ключови думи: НАТО, България, членство, общественото мнение, публикации, медии.

Bulgaria's membership in NATO presented in the Bulgarian mass media (1990-2012)

Vessela Perova Parapanova

Military Academy "G. S. Rakovski"
E-mail: vpetrova@abv.bg

Abstract: This article presents the results of a study of about 2370 publications and press release available in Bulgaria now for the „1990 – 2012“ period on the topic „For and Against Bulgarian membership in NATO“. All available public resources are included, as well as some personal archives. The aim of this study is to make the picture of the public opinion on the above topic thorough. Most of the facts from the study point out that the public opinion determines this new history stage for Bulgaria as being a country of regional dependency, with historically mixed links, politically diverse and organizationally challenging (NATO including), and in view of the changes occurring in the world.

Keywords: NATO, Bulgaria, membership, publications, archives, resources.

Уводни думи

Темата за присъединяването на Република България към Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО) продължава да е актуална, предвид значимото в исторически план събитие. Този момент е повратен в новата история на България като предложена възможност, приета за приоритет на държавното управление в разглеждания период. Статията би могла да бъде полезна като база данни за много анализатори (студенти, преподаватели и политически вземащите решения), които работят по казуса: „за“ и/или „против“ като им спести време от търсенето и разглеждането на голям обем информация. Обемът от обработена информация на 2370 публикации, повечето от които само като заглавия е вид анализ, който според ПР може да доведе до изработването на стратегия в съответствие с визията на вземащия решения.

Резултати от изследването

Предвид огромния обем на изследването и ограничения обем на настоящата публикация, целта в статията е да се открият тези заглавия, които отразяват общественото мнение по ключови моменти от процеса на присъединяването на Република България към НАТО като предлага възможно най-широка картина на публикуваните материали по темата: „НАТО” и „България” без политически пристрастия. Задачите, които си поставя изследването е разглеждането на знакови публикации и авторски позиции, които отразяват събитията в периода (1990 – 2012) в максимален брой печатни издания в сравнително голям период от време и от различни гледни точки и средства на ПР като внушение към публиките чрез заглавието.

Предложените в статията хипотези са:

1. Членството на България в НАТО е преломен исторически период, наложен с политическа воля. Все още обаче и сега общественото мнение се колебае.
2. Преходът на промяната в общественото мнение по темата е 1994 – 1995 г.
3. Медиите се активират по темата в периода 1998 – 2004 г.
4. В разглеждания период от 1990 до 2012 г. постепенно и във взаимозависимост с вътрешната политическа воля и настъпилите промени в международен план, българското обществено мнение е осведомено и се променя в следните посоки:
 - Голям процент от противниците на членството на България в НАТО стават неутрални в разглеждания период или дори се присъединяват към каузата „За членство в НАТО”.
 - Неутралните в началото на периода издания публикуват все повече материали с положителен знак: „За членството на България в НАТО”.
 - Много малък процент продължава да поддържа мнението „против” членството в НАТО.

Използваните методи за анализ, при прилагане на интердисциплинарен подход са: многоаспектен, комплексен и аналитико-синтетичен. Заложена е възможността за допълнителни изследвания и чрез други подходи на социологическото изследване. Методът е работа с бази данни и социологическо наблюдение за събиране на нужни за изследването данни, а „контент анализът” (или анализ на съдържанието) е допълнителна предстояща възможност.

Много малко са наличните публикации по темата НАТО преди периода 1990 – 2012. През 1964 г. са публикувани 2 книги, а именно „Въоръжените сили на НАТО”, с автор В. А. Петров и „НАТО: Очерци за историята и доктрината” на Юлиан Лидер с издателство „Отечествен фронт”, които имат „опознавателен характер”. Всъщност книгата на полския публицист Юлиан Лидер е издадена същата година и на руски език от издателство „Политиздат”. Книгата е удостоена с престижна награда: „удостоена первой премии Клуба публицистов-международников Польского союза журналистов, как лучшая книга на политическую тему. Проследивая историю НАТО с момента её зарождения, автор дает читателям ответы на вопросы об этапах развития агрессивного Североатлантического блока, его организации, значения в международной политике и целях. Историю НАТО и эволюцию её военно-стратегических доктрин автор рассматривает на широком фоне послевоенных международных отношений” [1].

През 1965 г. има издадени още 2 книги – на Георги Стефанов „НАТО – заговор против мира” и „Ядрените сили на НАТО – заплаха за мира” на Владимир Г. Митяев.

През 1966 г. е издадена книгата „Четири месеца на НАТО” от Владимир Костов, издание на „БКП”, в тираж 6362 от серия „Международна политика”.

Изданието представлява интерес с това, че авторът ѝ е известен като български журналист и дисидент, а и същият по-късно написва автобиографичната книга „Българският чадър”, в която разкрива подробности около убийството на писателя Георги Марков. През 1977 Владимир Костов получава политическо убежище във Франция, където работи като журналист и говорител на Радио „Свободна Европа”. Работил е във вестник „Работническо дело” и се счита се, че е бил кадрови офицер от ДС [2].

Тук в статията правя едно уточнение, че всички посочени научни и медийни публикации, доклади и политически изявления, които са част от обзора се представят след основния текст.

Темата „НАТО”, като наличности в Народната библиотека се появява отново едва през 1971 г. в подобен на горесцитирания тираж от същата серия: „НАТО - опасност за мира” (История, структура, цели), с автори: Стоил Иванов, Атанас Петров и Никола Ставрев.

През 1973 г., издателството „Отечествен фронт” (ОФ) публикува в тираж - 1600 книгата „Средиземно море не е езеро на НАТО” (политически очерк) на Димитър Илийски, който представя гледната си точка относно политиката на НАТО и държавите от района на Средиземно море.

С едногодишна пауза през 1975 г. в каталога на библиотеката е заведена, нова книга „НАТО в конфликт с епохата”, политически очерк на съветския автор Николай Полянов, публикувана от издателство „Партиздат” и преведена от руски от Магдалена Атанасова.

През 1980 г. се разполага с 3 налични книги и е предел за периода на публикациите след това. През 1980 г. са публикувани: „НАТО – оръдие за заплаха и агресия” на Георги Костадинов Атанасов, „Новата ядрена доктрина на НАТО” – политически очерк от Чавдар Палавеев и изследването на С. Владимиров и Л. Теплов „Варшавският договор и НАТО: два курса, две политики”. Последно цитираната книга е преведена от Кузман Савов и е първата издадена по темата от „Военно издателство”. Тя е и първата, която разделя предполагаемото обществено мнение на две.

За следващия период до 1990 г., в каталога на Народна библиотека „Св.св. Кирил и Методий” почти не намираме публикации от български автори. Изключенията са четири, от които 3-те са недостъпни, а именно: „Возрастаные агрессивности внешней политики США и взаимоотношения США со странами НАТО: вторая половина 70-х и нач. 80-х г.” – дисертация от 1981 г. на Чавдар Георгиев Младенов на руски език; „Еврогрупата на НАТО” – политически очерк от Валентин Георгиев Александров, публикувана от „Партиздат” в печатница „Димитър Найденов” във Велико Търново от 1983 г.; „Профсъюзы ФРГ и проблемы борьбы за мир, против западногерманского милитаризма и агрессивной политики НАТО: 70-ые и начало 80-х г.” – дисертация на Павлин Ралчев Павлов от 1984 г. и „Военно производство и икономически растеж в НАТО” – дисертация на Румен Василев Гечев от 1988 г.. Съществува и сборник, свързан с темата за НАТО „Европа да бъде или да не бъде?”

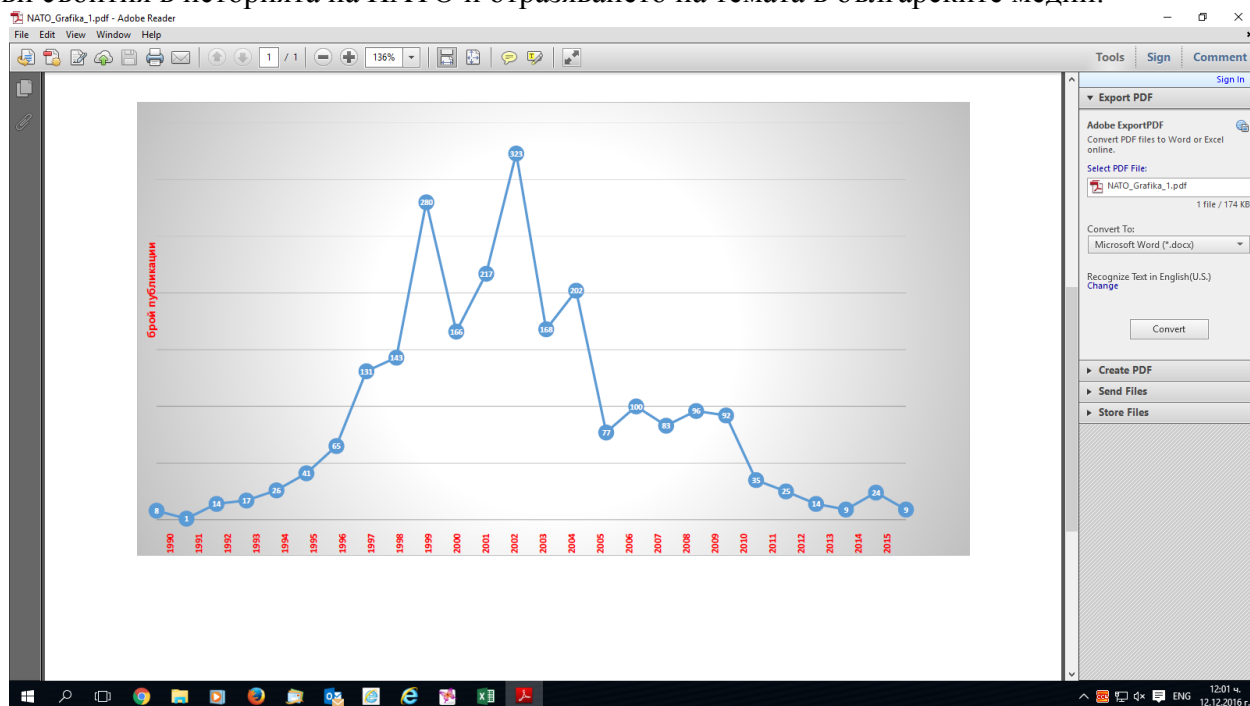
Другите налични публикации за периода 1980 - 1990 в Народната библиотека са на английски език и тясно профилирани към резултати от научни конференции на НАТО, а именно: 2 книги от 1981 г., 2 книги от 1982 г., 2 книги от 1983 г., 2 книги от 1984 г., 1 книга от 1985 г., 2 книги, издадени през 1986 г., 1 книга, издадена през 1987 г., 2 книги от 1988 г., и 5 книги от 1989 г., от които общо за периода могат да бъдат открити 3 заглавия, значими по темата за периода 1980 - 1990 преди да се появи идеята, а след това и обсъждането на бъдещо присъединяване, а именно: „The Western European Union and NATO: Building a European defence identity within the context of Atlantic solidarity” с автор Alfred Cahen, „Pressure: How America runs NATO”, с автор Dan Smith и „A Reappraisal of the efficiency of financial markets”: Proclamation of the NATO Advanced Research Workshop on

„A Reappraisal of the Efficiency of Financial Markets”, held in Sesimbra, Portugal, Apr. 11-15, 1988.

Мотивът за изследването на публикациите по темата в периода 1990-2012 г. е въпросът: „Как при толкова оскъдна, политически едностранчива и ограничена за българите информация се появява идеята за членството на България в НАТО, какво е развитието и какви са резултатите от тази идея?”

Тезата е, че въпреки пораженията от „желязната завеса” е задвижен нов исторически процес. (Обществото след този период има достъп до достъпните материали за това какво се случва в Народното събрание и как това е отразено от Соломон Паси, други ентузиастични и противници на идеята. Или вече поставен по друг начин въпросът е: „Как в моменти на прелом (или на кризи) работи машината на обществените комуникации и какви са резултатите върху общественото развитие?”

Графика № 1 показва този трус с липсата на интерес в началото на периода, както и липсата на интерес в края. Вижда се и общественият интерес по средата, което означава, че периодът на изследването е определен оптимално като съществен. Моментът като исторически е определен в средата на графиката с над 150 публикации за периода (1998-2004), който има както своите големи върхове, така и своите спадове, които отразяват ключови събития в историята на НАТО и отразяването на темата в българските медии.

През 1990 г. продължава тенденцията за предоставяне в публичното пространство на издадени книги на английски език по специализирани за Алианса теми. От общо налични 8 публикации в каталога на Народната библиотека, само една е от български автор, а именно – дисертация на Петър Здравков Попчев „Политиката на държавите-членки на НАТО в областта на химическото оръжие – специфична проява на тяхната военно-политическа стратегия”. (Търсенето в Google показва за него следните факти: Петър Здравков Попчев - агент на държавна сигурност Име на агент: Петър Здравков Попчев. Роден на: 01.06.1944 г. в: Септември. Петър Здравков Попчев в управлението на НПО, регистрирани в Информационния портал за НПО в България.)

Единствената публикация, в която се споменава НАТО за 1991 г. е книга, отразена в рубрика: „Англия и ГФР, ГФР и Англия”.

Информираността на обществеността се задвижва съществено през 1992 г., когато се появяват доста български автори със статии и интервюта: Георги Митков, Влади Владков, Николай Слатински, Георги Данаилов, Цоньо Ботев, Иван Липов, Владимир Лазаров, и др. като някои от тях поставят заглавия на статиите си под формата на въпрос, а други са с категорични послания („НАТО или Западноевропейският съюз?“, „Приближаване към НАТО“; „Приемането на България в НАТО е закономерно и близко“, „Справедливост – да, но мъст – не; „И в това е нашето предимство“; „НАТО и предизвикателствата на новото време“; „Структурни изменения в сухопътните войски на НАТО“). През същата година два пъти е отразена публикуваната нова „Стратегическа концепция на НАТО“, съгласувана със съвета на НАТО на 7 и 8 ноември 1991 г. в Рим, както и обръщението на Клаус Дитер: „НАТО във време на промени“. Броят на заглавията, записани в каталога на Народната библиотека е 14.

През 1993 г. Владимир Костов публикува статията: „Сигурност – с кого и от кого?“. Николай Слатински публикува: „Евроатлантическата сигурност – един поглед от България“, а с по 2 публикации се включват Желю Желев: „Взаимодействията на България с НАТО и ЗЕС е част от обща, далечна стратегия“ и „Сътрудничеството с НАТО в интерес на националната сигурност“ [на България], както и Йордан Баев с „НАТО и въоръжените сили в бившия Съветски съюз“ и „НАТО и преустройството на въоръжените сили в страните от Централна и Източна Европа през 90-те години“ [3]. „За новата европейска архитектура и мястото на България в нея“ публикува Денчо Георгиев.

Съществено е и развитието на печатните издания в България, които издават тези статии, а именно: „Труд“: орган на Централния комитет на общия работнически професионален съюз – ОРПС, „Век 21“: либерален седмичник за култура и политика, „Българска армия“: вестник за национална сигурност и отбрана, „Военен журнал“: двумесечно издание на Министерство на отбраната, „Военноисторически сборник“, и „Трудове на Центъра за европейски изследвания“.

По същия въпрос „за“ евентуалното членство на България в НАТО публикува и Валентин Александров: „Bulgaria's membership in EU, NATO: a matter of the highest political morality and responsibility“.

Още по-позитивно звучи заглавието на статията, публикувана във „Военен журнал“ – „Време е да направим повече [за НАТО]“ с автор Джон Шаликашвили.

През 1994 г. са регистрирани 6 книги на английски език, свързани с резултатите от научни изследвания на НАТО, а дебатът за членството на България се засилва с 20 нови публикувани за годината статии. Много от статиите са с руски и английски автори, както и някои български автори, които са от значение по темата.

Това са двата доклада на Николай Слатински: „Евроатлантическата сигурност – един поглед от България“: доклад пред Комисията за отбрана и сигурност на есенната сесия на Северноатлантическата асамблея, Копенхаген, 7-11 октомври 1993 г. и „Сигурността на България – регионални и европейски измерения“: доклад пред Комисията по отбрана и сигурност на НАТО, Осло, май 1994 г.

Появяват се много нови имена на автори и журналисти, които прегръщат идеята:

- Петър Узунов: „Новата роля на НАТО“;
- Любен Петров: „В НАТО оценяват високо ролята на нашата страна като стабилизиращ фактор на Балканите“, [Интервю];
- Стефан Николов: „Преди НАТО да ни прегърне, трябва сами да мислим за защитата си“, [Интервю];
- Георги Стефанов: „Членството [на България] в НАТО – нереална надежда“;
- Тодор Чуров: „Вън от НАТО означава далеч от Европа“, [Интервю];
- Юлия Захариева: „България и НАТО със самочувствие за партньорство“;

- Георги Георгиев: „Отстъплението според възгледите на САЩ и НАТО”;
- Сергей Тасев: „Дискусията за бъдещето на НАТО”;
- Александър Рангелов: „НАТО и източноевропейският преход”;
- Васил Димитров: „NATO and Russia in Bulgaria's security policy”.

За годината има още една важна публикация – на Джорж Сорос, (който се появи сериозно в България по-късно през 1998 г. с фондация „Отворено общество” като преди това през 1991 г. публикува: „Крахът на съветската система”, а през 1992 г. „Гаранции за демокрация” с послание към гражданското общество: (световноизвестен финансист насърчава свободната инициатива и демократичните реформи в Източна Европа). Публикацията от 1994 г. се нарича: „Към един нов световен ред: бъдещето на НАТО” [4]. Интересна за общата картина е и статия с въпрос, който си задава Словения: „Словения и НАТО – да или не”, защото по това време и ние започваме по-отчетливо да си задаваме този въпрос. Въпросът, който си задава другата страна – НАТО в това историческо време отвъд останките от „желязната завеса” е: „НАТО: воля и визия: Как да изградим едно ново НАТО” с автори – Роналд Д. Асмус, Ричард Л. Къгълър, и Стивън Лараби.

Въз основа на представените данни можем да направим заключение, че преходът на промяната в общественото мнение спрямо изследваните публикации е 1994-1995 г.

Публикациите през 1995 г. показват проглеждането на демократичните медии в България по темата в съответните исторически условия, политически правила и пристрастия. Появяват се отговори с позиции: „твърдо за (политическа воля и пропаганда)”, „за и почти за (партньори и/или очакващи партньорство)”, „твърдо не (политическа опозиция)”, „неутрални/професионално и фактологически (под шапката на държавно нареждане)”, и „не от обществено мнение” без да знаем кое е платено от опозицията/натофобите за момента или от други смесени обстоятелства.

Водещите печатни издания през 1995 година са:

„Стандарт news” – 4

През февруари и март излизат заглавията: „Надбягването с Вишеградската група заради ЕС и НАТО е мит” и „НАТО не заплашва никого, не чертае нови граници”, а следващите 2 заглавия през април и май: „Консуматорите на сигурност трудно ще превземат НАТО” и „С позицията си за НАТО БСП минара националното съгласие” са интересни в развитието на новородения вестник. Първата и третата публикация ги нарекох „въпросът на объркания гражданин”, а втората и четвъртата (с автори Албена Шкодрова и Асен Агов) в „синьо” изразяват политическата воля на изданието.

„Демокрация” – 2

От март до юли вестникът търпи трансформация от „зелено” към „синьо” със следните заглавия: „За да стане България член на НАТО и Европа, трябва да бъде демократична и стабилна” до „Никой не знае колко ще струва неприобщаването ни към НАТО”.

„Дума” – 2

От април до юни заглавията на всекидневника в цветовете „червено” към „зелено” са: „Демокрацията не умее да кара танк: НАТО в търсене на нов профил или на нов противник” до „България сама ще решава въпроса за членството си в НАТО”.

„Континент” – 3

Развитието на изданието по повод предстоящото влизане на България в НАТО според заглавията е от „зелено” към „сиво”:

„Петте дипломатически плесници за България” от 28 април, с автор Дмитри Иванов и „В геополитически план борбата за България тепърва предстои” до „Членството в НАТО – между идеологическите заклинания и политическите реалности” на същата дата, с автор Николай Слатински. Цветовете, са „зелено” (обърканият гражданин или „по-скоро НЕ, но

ще видим”). През ноември в „Континент” публикува и 2 неутрални статии: „Членството в НАТО е само следствие на промените в европейската архитектура за сигурност” с автори Дмитри Иванов и Николай Слатински и още една от Николай Слатински и Димитър Йончев, които са оцветени в „сиво”.

„Пари” – 3

Фарисейски са озаглавени през годината 1995 г. следните публикувани статии: „Уравнението за НАТО има много неизвестни: Проблемът е не дали да влезем в организацията, а при какви условия”, която се появява на 8 май 1995 г. (интервю с Филип Боков). На 20 октомври зададеният към читателите въпрос е вече „дали Колебанието е равно на самоизолиране” с автор Георги Карасимеонов. През ноември вестникът публикува заглавие, оцветено в „червено” според публиката: „България може да спечели от своето русофилство: Русия ще реагира негативно на стремежа ни към НАТО”.

„Дневен труд” – 3

Заглавията издадени през май, юни и юли са:

„България и НАТО: не за или против, а кога и как”, 29 май 1995 г., Драгомир Драганов; „Толкова обичахме НАТО”, 1 юни от Иван Кръстев; „Нашият проблем е не НАТО, а отношенията ни с Русия”, 21 юли, интервю с Елена Поптодорова.

„Българска армия” – 1

Първото заглавие на вестника, в което се споменава НАТО, регистрирано в НБКМ е от 13 юни 1995 г., а именно: „НАТО направи плаха крачка в бъдещето” [5] (военен коментар). Авторът е Володя Стоилов, за когото търсенето показва следните данни: подполковник от резерва; образование – Инженерно (Радиоелектроника); Магистър по управление на комуникации; Специалист по PR и реклама; Сертифициран брокер, от 7 години брокер недвижими имоти. Последна според Google налична публикация, в която е включено името му е неговият разказ „Може да отстъпим София, ако Белград ни нападне” в електронното издание „Епицентър” от 12 юли 2015 | 15:48.

„24 часа” - 1

„Къде са шансовете ни, щом ЕС и НАТО не ни щат”, 9 октомври, автор Илия Наумов е плаха „зелена” стъпка на изданието по темата.

И седмичниците:

„Литературен форум” – 1

В синьо е единствената по темата публикация (31 май - 6 юни) в изданието с автор Желю Желев „Година на истината: новата външна политика на България и НАТО”.

„Век 21” – 5 (4 в сиво и 1 в зелено):

„Чрез сила и дипломатия към мир”: НАТО, Русия, България и конфликтът в бивша Югославия, 20 – 26 септември; „Защо НАТО трябва да се разширява?”, 11 – 17 октомври; „Проучване относно разширението на НАТО”, 25 – 31 октомври, стр. 3-та; „Проучване относно разширението на НАТО”, 15 – 21 ноември, стр. 1, 8-91 11 (4 страници); „Проучване относно разширението на НАТО”, 6 – 12 декември, стр. 11.

„168 часа” – 2 публикации (седмичникът се самонарича „168 часа: седмичник за бизнес, политика и шоу“ ☺)

В изданието от 30 октомври – 5 ноември за 1995 г. на стр. 15 излизат 2 заглавия - интервюта: „България граничи с НАТО, смятат стратегии на националната ни сигурност” - интервю с Мирослав Дърмов. (За авторът по-важните публикации в интернет пространството са от 12.01.2012 г., които съобщават, че: „Мирослав Дърмов е депутат във Великото народно събрание от листата на ДПС, а в следващия парламент е народен представител от БСП. По-късно е главен съветник на парламентарната комисия по национална сигурност, ръководена от Николай Добрев. От 7 години живее и работи в Лексингтън, Кентъки, САЩ, доктор е по психология). И също че: „След 15 г. мълчание

бившият политик говори пред „Торнадо” за пръв път за тайните.... починал на 11 юли 2015, а в последните си месеци пише за „Гласове”).

Втората публикация в седмичника е интервю с Радован Караджич: „НАТО даде цялата информация на нашите противници”. За страната на интервюто се знае много и може да се прочете много, но по-важното е, че с публиката на изданието се манипулира мнението на обществото и се използва жълта пропаганда, което вероятно е заложено и като визия на изданието. (За пример: През 1995 година стихосбирката на Радован Караджич „Лудо копие” е издадена на български език от издателство „Христо Ботев”. За автобиографичния му роман „Вълшебна хроника на нощта” (Čudesna hronika noći) (2004), авторът декларира, че: „За него очаквал „световна слава”, а за същия роман хърватското списание „Глобус” пише, че „не може да се нарече нито добър, нито лош: той е зъл”.

„Капитал - 2

За 1995 г. изданието излиза с две публикации по темата в броя си от 27 ноември до 3 декември, а именно: „НАТО няма ефикасен и политически жизнеспособен заместител” и „НАТО - трудният поход на Изток”.

„Български писател – 1

Знакова е първата и единствена публикацията за четящите „Български писател” по темата „НАТО”, а именно: „Защо НАТО и какво членство”, 5 - 11 декември, стр. 1- 6 с автор Станислав Станилов. (копирам отразяването на автора като личностно развитие от интернет пространство: „От 1977 г. е научен сътрудник, а от 1987 - старши научен сътрудник. От 1986 до 1990 г. е агент на Държавна сигурност. През 2005 е избран за депутат в 40-то народно събрание от Коалиция „Атака”. На 13 ноември 2007 година е избран за заместник-председател на Парламентарната група на Атака.)

От 1996 до 2004 активността на печатните издания преди приемането ни за член на Алианса през 2004 г. рязко нараства до 1999, задържа се до 2004 и рязко спада след това.

До 2004 г. – годината на официалното ни встъпване в членство изследването изключва цитиране на публикации, които изразяват официална държавната позиция и тясно специализирана експертната позиция на военните. В цитираните по-долу заглавия акцентът е върху кои заглавия говорят пряко „ЗА” членство в НАТО и кои заглавия говорят с твърдо „НЕ” за членство в НАТО във важното съотношение на посочените 2 групи публикации към заглавията, които обхващат мнението на гражданите. Цитирани са и заглавия на публикации, свързани с международните кризисни моменти, като Босна, например.

„За“: 1996: „Да разширим НАТО сега”, „Готови сме с програма за влизане в НАТО до 2010 г.”, „България ще влезе в НАТО, ако не се самоизключи”. 1997: „Турция иска България с втората вълна за НАТО”; „НАТО е готов да ви приеме”; „Унгария каза да на НАТО”, „Влизането в НАТО няма да ни затвори руския оръжеен пазар”, „България трябва да изпрати позитивно послание към НАТО”, „България ще играе ключова роля в Източна Европа”, „Присъединяването към НАТО е стратегически приоритет”, „България и НАТО”, „НАТО ще направи Европа по-сигурен и проспериращ континент”, „Шансът ни за НАТО е 99 процента”, „Русия не гледа враждебно на волята ни за НАТО”, „Гръбнакът на сигурността ни е в НАТО”, „България рязко зави към НАТО след две изгубени години”, „Нагоре към българския Еверест за НАТО”. Има и публикации, които съдържат директна пропаганда в заглавието си. Например: „Москва пак надига вой срещу НАТО” и „НАТО разцепи БСП на три лагера”. 1998: „Договореност Русия – САЩ ще отвори пътя към НАТО”, „Към нова политическа стратегия на НАТО”, „НАТО е клуб на демокрацията”, „Челна позиция за кандидатурата ни в НАТО”, „Вратите за НАТО остават отворени”, „Слагането на бариери пред влизането в НАТО е заплаха за българските интереси”, „Членството на България в НАТО е елемент от постигане на нашата европейска

идентичност”, „Да приветстваме трите нови членки и да оставим вратата отворена”: ако се отхвърлят молбите на демократичните държави за НАТО, ще се увековечи сивата зона, „На Балканите НАТО оправдава съществуването си”, „САЩ и Европа намират общ език за НАТО”, „България става най-силен кандидат за член на НАТО”, „Пълноправното членство в НАТО - единственият път към бъдещето на Българската армия”, „НАТО гради център за овладяване на кризи”, „Президентът тръгва по утъпкана пътека към ЕС и НАТО”, „Ако армията ни се класира за НАТО, ще ни приемат и в Европейския съюз”, „Желанието да се присъединим към НАТО е нашият цивилизационен избор”, „Участието ни в многонационалните мирни сили ще бъде много важна стъпка към НАТО”, „С разширяването на НАТО печелим нови съюзници”, „Разширяването на НАТО и Европа - шансовете на България остават”, „Тръгнали сме по дълъг път, ще го извървим разумно”, „Желаем България да влезе в НАТО и Европейския съюз”, „За пръв път български офицер ще работи като международен служител на НАТО”, „Разширяването на НАТО не е заплаха за отношенията САЩ – Русия”, „Разширяването на НАТО и сигурността и стабилността в Европа”, „България – НАТО – реалистична позиция”, „Евро-Средиземноморското партньорство вече има своите първи институции”, „Великобритания насърчава бързото придвижване на България към ЕС и НАТО”, „Въпросът за членството на България в НАТО не е дали, а кога”, „НАТО е отворен за тези, които отговарят на критериите”, „Опитайте се да бъдете лидери в района”, „Разширяването на НАТО е скъпо, но ще платим повече, ако демокрация в Европа се провали”, „Шансът на България за НАТО и ЕС е даден”, „НАТО няма да изчезне като динозаврите”, „Кой ще влезе в новата библия на НАТО?”, „Биномът България - НАТО”, „Магическата граница за разширяването на НАТО”, „България и НАТО: седем изгубени години”, „Ще председателстваме координационен съвет на НАТО”, „България ще бъде в НАТО преди 2005 г.”, „Вашингтон'99 - хоризонт на промените?”: активизират се дискусиите за нуждата от нова доктрина на НАТО, „Врата към променящия се свят. 1999: „Високо ценим участието ви в КФОР”, Взаимодействието между НАТО и ООН в бивша Югославия - от Босна до Косово” (опит за легитимиране на доктрината за хуманитарна интервенция), „Референдумът е важен не само за нас, но и за НАТО”, „Консенсусът за НАТО не пречи на добрите взаимоотношения с Русия”, „Първанов трябва да каже и „Б” за НАТО”; „Какво показва дискусиата”, „Про и контра”, „БСП и НАТО - към референдум за референдум”, „НАТО няма да разцепи БСП”, „Югославия е лакмусът дали БСП наистина е за НАТО”, „Киев иска да бъде мост между НАТО и Русия”: според извънредния и пълномощен посланик на Украйна Вячеслав Похвалски отношенията с България били образцови. 2000: „Девет държави си сътрудничат по своя път към НАТО”: [Среща на високо равнище на министрите на отбраната на деветте страни - кандидати за членство в НАТО, С., окт. 2000 г.], „Мадрид отваря вратите на България за ЕС и НАТО”: Визитата на премиера Иван Костов в Испания бе триумф на политиката на кабинета, „Армията приема НАТО за гарант на сигурността ни”: над два пъти е нараснало одобрението към ръководството на МО и ГЩ, „Отношенията ни с Турция вече са на икономическа основа”: Анкара е най-твърдият привърженик на разширяването на НАТО в Югоизточна Европа с България и Румъния, твърди посланик Стоян Сталев пред БНР, „Никола Манев - първият българин в НАТО” и мн. др.

„Против”: 1996: „Беларус се безпокои от разширяването на НАТО на изток”, „Срещнаха се и не се разбраха”: различията между САЩ и Русия за разширяването на НАТО на Изток остават, „НАТО не може да ни наложи нищо, по което нямаме национално съгласие”, „Нека бъдем независими!”: разговор с националния координатор на Българския комитет за неутралитет, „Ако НАТО тръгне на Изток, Русия ще се съюзи с Китай”. 1997: „България тръгва към НАТО като Оловния войник на Андерсен”; „НАТО – Русия: споразумение за

измиване на лицето“; „Очаквайте помощ да си помогнете сами“; „Разширяването на НАТО ще тегне над Европа десетилетия напред“; „Отхвърлените от НАТО страни се ориентират към ЕС“; „Без да питат народа, не могат да го вкарат в НАТО“; „Щурмът на ЕС и ползата от угодническия синдром“; „НАТО и ЕС като светлина в края на тунела. А до там?“; „Още за НАТО и българските му глашатаи“; „Враговете на Югоизточна Европа“; „Колко ще струва придвижването на НАТО на изток?“; „Наистина ли е трудно да останем неутрални?“; „Никой не знае точната сума за влизането ни в НАТО“; „Разширяването на НАТО носи опасни рискове и висока цена“; „Рано е България да иска пълноправно членство в НАТО“; „Едно излишно шоу“: софийската среща на министрите на отбраната на страните-членки на НАТО и страните-партньори по ПЗМ; „Разширяването на НАТО и Русия - реализмът не е излишен“. 1998: „Натоманията“; „Атлантическата рапсодия в синьо ще завърши с кървавочервени акорди“; „Страх и раболепие пред лицето на агресията“ [на НАТО] в Югославия; „Срещу намесата на НАТО в Косово“: Декларация на Славянския комитет в България; „НАТО се изживява като гълъб на мира“; „Бърза ме да лъснем с голия си демократичен задник там, където не ни е работа“: НАТО иска коридор от нас, не защото има нужда от него, а за да си изцапаме ръцете, твърди генералът-бунтар; „Живков скри провала на италианската агентура“: НАТО и ЦРУ създали българска следа, пише в секретни доклади на БКП; „Киев заиграва своя собствена война“: ражда се стратегическо партньорство между НАТО и Украйна?; „НАТО все по-малко ще може да гарантира сигурността на Европа“; „ЕС и НАТО - торта с горчив шоколад“; „Авторитарен атлантизъм“: една година напъни за НАТО; „България рискува да стане буфер между НАТО и Русия“; „Без Русия Източна Европа губи военната си промишленост“: новите братя по оръжие ще получат мизерна помощ от НАТО; „Българската външна политика и членството в НАТО - едно напред, две назад“. 1999: „[Споразумението между НАТО и Р България от 28 април 1999]“; „Президентът заразява с безотговорност“: отказът за референдум за НАТО е национално предателство; „Стратегически интереси вкарват Турция и Гърция в Алианса“: първото разширяване на НАТО и поуките за нас, „Само 5 [процента] са оттеглили подкрепата си за НАТО“: данните са на Националния център за изследване на общественото мнение към НС; „НАТО – Югославия“: сблъсък на медийни оръжия; „България между НАТО и Варшавския договор“; „Може ли Русия да излезе победител от двубоя НАТО - Югославия?“; „ООН и НАТО забъркват нов конфликт на Балканите“: Косово - държава в зародиш; „Нападението на НАТО и световната политика“; „Гръцко-турската вражда е ахилесовата пета в южния фланг на НАТО“; „Започва стилистичен спор или продължава дипломатическата игра?“: НАТО не драматизира хода на Москва в Прищина; „НАТО срещу Югославия - стара стратегия с нови оръжия“: има два мита в новата балканска война [в Косово] – че това е миро творческа операция и че сърбите са изковани от стомана; „НАТО, ела в Белград!“; „Подведоха НАТО и Бил Клинтън“: войната в Косово се развива според целите на Милошевич; „НАТО трябва да бъде сърцевината на умиротворителната сила“: среща на заместник-министри на отбраната; „Икономика, разкъсана от войната“: Югославското правителство оценява щетите нанесени от ударите на НАТО, на 100 млрд. USD; „[Конфликтът в Косово]“; „Първи след новата концепция на НАТО, втори с многонационални сили след Персийския залив [е военния конфликт в Югославия]“: конфликтът в Югославия; „Позиция на съвместно заседание на Висшия съвет на БСП и Парламентарната група на Демократичната левица от 25 април 1999 г. по искането на НАТО за предоставяне на българското въздушно пространство за удари срещу Югославия“; „НАТО създава бежанци, за да се настани в Косово“; „НАТО превръща Балканите в полигон“; „Косово вече духна няколко свеци от празничната торта на НАТО“ и др. 2000: „НАТО не носи сигурност“: Първият заместник-министър на външните работи на Русия Александър

Авдеев пред „Дума”, „Станахме евтин полигон на НАТО”: интервю с Евгений Гиндев, „Европа няма нужда от НАТО”: Геннадий Зюганов, лидер на Комунистическата партия на Руската федерация, пред „Дума”, „НАТО трябва да плати за екокатастрофата на Балканите”: Интервю [със] секретаря на сдружение „Хелзинкски наблюдател”, Румен Воденичаров, „Жегна ни в сърцето, когато България избра НАТО”: с Виктор Шарапов, бивш посланик на Русия в България, разговаря Мила Бъчварова, „НАТО е един мит”: [Френският посланик у нас пред „168 часа”], „Драмата на Косово. НАТО пося ветрове, Балканите жънат буря”: етническо прочистване [в Косово] с обратен знак, „НАТО надмина Гьобелс в пропагандата”, „Алиансът не убеди света, че му е нужен като защитник”: България е бедна за членство в НАТО, „За 50 години НАТО стана световна мутра”, Волен Сидеров, „НАТО вече не е политически монолитна”, „Таен план на НАТО за ядрени удари”: Русия обявява нова оръжейна програма, „Неприемливо е разширяването на НАТО на Изток”: генералният секретар на АКЕЛ Димитрис Христофийс пред „Дума”, „Съзнавам, че заради НАТО разколебаваме част от електората ни”, „Фиаското на НАТО в Косово”, „Разширяването на НАТО е една ненужна провокация”, „Сън в лятна нощ ли са отношенията между Русия и НАТО”, „Членството [в НАТО]”: реална опасност за страната, „Влизаме под чадъра на НАТО”: Визитата на шефа на НАТО [Джордж Робъртсън] у нас - част от дипломатически блицкриг, „НАТО е чисто български проблем”, „Като ме питате за НАТО, все едно ме питате дали ще се развеждам”, „Евролевицата ще изчезне, ако БСП завие към НАТО”, „НАТО като глобална система за (не)сигурност” и др.

Налични са и публикации, които търсят сензация, например: „България ще чака за НАТО 400 години”: (със заместник-председателя на руската Дума разговаря Ангелина Пискова); „Бил и Борис не влязоха в сауна”: (президентите на САЩ и Русия не се разбраха за разширяването на НАТО).

Общественото мнение през 1996 е объркано така: „НАТО ли, че защо ни е?”; „Северноатлантическите стъпки в българската политическа ръченица”; „България остана единствената посткомунистическа страна без консенсус за членството си в НАТО“; „Референдум, Неутралитет или НАТО сега ще бъде вреден за България”. 1997: „България избира НАТО”: обръщение на президента на РБ: (Несъстоялия се Референдум!) „Финансирането на армията може да спъне българския спринт към НАТО”; „Швеция подкрепя България за ЕС, но за НАТО - решавайте сами”; „Кой пак иска да ни препъне към НАТО”; „НАТО - изпуснахме питомното, ще гоним дивото”; „Рифовете в спокойния залив на атлантизма”; „Словакия каза не на пакта [НАТО] в невалиден референдум”; „Източноевропейецът иска плуг, предлагат му меч”; „ЕС и НАТО са новият план Маршал”; „България е на етап Ти-ри-ри-рам за влизането си в НАТО”; „Ако ни платят, защо да не влезем в НАТО?”; „Битката за България”: Русия открито препречи пътя ни към НАТО и Европа; „При референдум НАТО ще загуби в България”; „От какво трябва да се откажем, преди да се присъединим към НАТО”; „За НАТО - истината, само истината, цялата истина”; „НАТО или неутралитет - народът трябва да отсъди”; „Не НАТО отива на Изток, Източна Европа се разширява на Запад”; „Русия преглътна на сухо разширението на НАТО”; „Долу НАТО! Да живее НАТО!”; „НАТО и патката”. 1998: „Референдум за НАТО ще има, когато управляващите усетят, че го печелят” и „Още по въпроса за неутралитета”: необходимостта от референдум, диалог и дебати по въпроса НАТО или неутралитет не е отпаднала.

В следващия период публикации, свързани с мисии на НАТО са: „Каспийските сондажи на Хавиер Солана”: Какви са интересите на НАТО в Закавказието, „Правителството ни отдалечава от Европа”, [във връзка с евентуалния въздушен удар на НАТО в Сърбия], „Убеден съм, че НАТО ще действа в Сърбия”: министър - председателят пред журналисти [след посещенията му в Главната квартира на НАТО], „Нов окупационен корпус ли ще

пращаме в Сърбия?": участието ни в Косово е шантаж за приемане в НАТО, „Около ратификацията“ [на документите за присъединяване на Полша, Унгария и Чехия към НАТО], „НАТО няма мандат за интервенция в Косово“, „НАТО и албанците - помощ без намеса“, „Проблемът с Кипър усложнява приемането ни в ЕС и НАТО“, „Учението [на НАТО Стронг ризолв '98] е генерална репетиция на многонационалните оперативни сили“ за членството ни в НАТО”.

Страховете на обществото са отразени по следния начин словесно/вербално в медийни публикации: „Влизането в ЕС и НАТО не е щурм, а дълга обсада“, „Членство в НАТО не е акт, а процес“, „Интересите на НАТО застават над всичко“: България не е в дневния ред на пакта, „Военните са убедени в ползата от разширението на НАТО, сега остава да убедим и политиците“, „Логично е при опасност да бъдете третираны като член на НАТО“, „България навлезе в задънена улица“, „НАТО разпростира системата си за сигурност (и) над България“, „Не се оплакваме от координатора ви за НАТО“, „Нямате шанс за НАТО до края на века“, „Защо не ни вярва НАТО?“, „Голямата дилема на Кремъл и Западът“: Накъде вървят отношенията НАТО-Русия, „НАТО, българският въпрос и неговите апостоли“, „Какво иска НАТО от българските специални служби“, „Фалшивата дилема за или против НАТО“, „Връзките на НАТО с Москва пред провал“, „Кой ще получи покана за НАТО е още открит въпрос“; „Европа ни потупа учтиво, от НАТО проблесна някаква надежда“, „НАТО да се превърне от отбранителен в политически съюз“, „Ако искаш мир, гарантирай го“, „България - между НАТО и нищо“, „През XXI век НАТО ще се изправи пред нов тип предизвикателства“, „Без закон за националната сигурност членството ни в НАТО ще остане мечта“, „Политиката на НАТО - дело на нейните ръководители“, „Днешните стратегии на НАТО съчиняват новата си библия“, „Питам какво ще стане ако не ни поканят в НАТО?“, „НАТО трябва да си изработи южна стратегия“, „Швейцарското общество е раздвоено между неутралитета и интеграцията [в НАТО]“, „И противници, и поддръжници на разширяването [на НАТО] дърпат чергата на сигурността към себе си“, „Новият сръбски президент и НАТО“, „Отстъплението според възгледите на САЩ и НАТО“, „Проблеми на оперативната съвместимост между българската армия и армиите на страните, членки на НАТО“, „Защо НАТО, или за значението на използваните аргументи“, „България и НАТО - поглед към една несъстояла се дискусия“, „Последици от разширяването на НАТО“, „Разширяването на НАТО - митове, рискове, перспективи“ и др. „Големите битки [на второто хилядолетие]“, „Разпада ли се НАТО?“, „Ставаме външна граница за Европа“, „Армията трябва да стане атрактивна и младежта да иска да отиде в нея“, „Планът за действие [на България] за членство [в НАТО] - реалност и илюзии“, „Руската позиция за разширяването на пакта [НАТО] е реликва от миналото“, „Ще успее ли Джордж Буш да унищожи НАТО“, „Референдумът е важен не само за нас, но и за НАТО“, „БСП и НАТО - към референдум за референдум“, „Пътят към властта минава през НАТО“: Общинските избори миналия октомври показаха, че социалистите са безсилни да усмирят разбунтуваните народни слоеве, но нямат намерение да отстояват правата на недоволните, „Неутралитет или членство в НАТО?“, „Трябва да се обърнем с лице към Европа“: България за или против НАТО, „Спорът е схоластичен“: едно мнение за дискусията за или против НАТО, „Източник на военно напрежение, агресия и войни: България: за или против НАТО“, „Членството в [НАТО] цивилизационен или прагматичен избор?“, „Народната воля [за влизането на България в НАТО] трябва да бъде изразена чрез допитване“, „Ще чуем ли гласа на българския офицер?“.

Изводи

Следователно водещи български печатни медии не отразяват еднозначно процеса на присъединяване на България към НАТО. Наблюдават се както полюсни мнения „за“ или

„против“, така и завоалирани начини на представяне на персонални или партийни позиции, на мнения на институции и политици.

Цитати и бележки:

- [1] Лидер, Ю. (1964). *НАТО: Очерки истории и доктрины*, (NATO: Szkice o historii i doktrynie, 1961) [Djv-ZIP] Сокращенный перевод с польского А. Панфилова. Предисловие Б. Халози, (Москва: Политиздат, 1964), Скан, обработка, формат Djv: Legion, 2011.
- [2] Костов, В. (1966). *Четири месеца на НАТО*. София : БКП, 115 с.; 18 см.
- [3] Баев, Й. (1993). НАТО и преустройството на въоръжените сили в страните от Централна и Източна Европа през 90-те години, 1993, *Военноисторически сборник = Military Historical Collection*, 5 (1993), 234 – 257.
- [4] Сорос, Д., Х. Канети (1994). „Към един нов световен ред: бъдещето на НАТО“, *Демократически преглед: Списание за либерално гражданско общество и култура = Democratic review: A Magazine for Liberal Civic Society*, 2 (1994), 18 – 31.
- [5] Стоилов, В. (1995). „НАТО направи плаха крачка в бъдещето“, *Българска армия: вестник за национална сигурност и отбрана*, 13 юни 1999.

Списък с публикации, свързани с НАТО:

- Иванов**, Стоил, Атанас **Петров** и Никола **Ставрев**. „НАТО - опасност за мира“ (История, структура, цели). София: Изд. на БКП, 1971.
- Илийски**, Димитър. „Средиземно море не е езеро на НАТО“ (политически очерк). София: Изд. „Отечествен фронт“ (ОФ), 1973.
- Полянов**, Николай. „НАТО в конфликт с епохата“. Превод от руски Магдалена Атанасова, София: Изд. „Партиздат“, 1975.
- Костадинов Атанасов**, Георги. „НАТО – оръдие за заплаха и агресия“. София: Военно издателство, 1980.
- Палавеев**, Чавдар. „Новата ядрена доктрина на НАТО“ (политически очерк). Велико Търново: Партиздат, 1980.
- Владимиров С.**, Л. **Теплов** и Кузман **Савов**. „Варшавският договор и НАТО: два курса, две политики“. София: Военно издателство, 1980.
- Младенов**, Чавдар. „Возрастаные агрессивности внешней политики США и взаимоотношения США со странами НАТО: вторая половина 70-х и нач. 80-х г.“ – дисертация от 1981 г. на Чавдар Георгиев Младенов на руски език.
- Александров**, Валентин. „Еврогрупата на НАТО“. Велико Търново: „Партиздат“ в печатница „Димитър Найденов“, 1983.
- Ралчев**, Павлин. „Профсъюзы ФРГ и проблемы борьбы за мир, против западногерманского милитаризма и агрессивной политики НАТО: 70-ые и начало 80-х г.“ – дисертация на Павлин Ралчев Павлов от 1984.
- Лилов**, Александър и др.. „Европа да бъде или да не бъде?“ (сборник: Съдържа разделите : Същност, мащаби и причини на заплахата за мира и сигурността в Европа ; Милитаристичният курс на САЩ и НАТО - източник на напрежение и нестабилност ; Преговори при зачитане на равенството и еднаквата сигурност, а не опити за надхитряне ; Народите против американските планове за „Евросима“; Взаимодействие на политиката и идеологията в борбата за мир и сигурност; Балканите – зона без ядрено оръжие, зона на мир и сътрудничество ; Вместо заключение - три извода). София: Партиздат, 1985.
- Guimaraes**, Rui M. C. „A Reappraisal of the efficiency of financial markets“: Proclamation of the NATO Advanced Research Workshop on „A Reappraisal of the Efficiency of Financial Markets“, held in Sesimbra, Portugal, Apr., 1988, pp. 11 – 15.

Гечев, Румен. „Военно производство и икономически растеж в НАТО” – дисертация на Румен Василев Гечев от 1988.

Костов, Владимир. „Сигурност – с кого и от кого?” (статия), в. Труд: орган на централния комитет на общия работнически професионален съюз – ОРПС, София, 1 ноември 1993, стр. 8.

Желев, Желю. „Взаимодействията на България с НАТО и ЗЕС е част от обща, далечна стратегия”, в. „Българска армия“, 21 юни 1993.

Желев, Желю. „Сътрудничеството с НАТО в интерес на националната сигурност”, Военен журнал, 1993, бр. 4.

Александров, Валентин. „Bulgaria's membership in WEU, NATO: a matter of the highest political morality and responsibility“, Bulgarian Military Review: Quarterly for Politics, Economy and History, 1993, бр. 3 – 4.

Георгиев, Денчо. „За новата европейска архитектура и мястото на България в нея“ (статия), списание „Трудове на Центъра за европейски изследвания“, 1993, бр. 2.

Шаликашвили, Джон. „Време е да направим повече“ (за НАТО), Военен журнал, Министерство на отбраната, 1993, бр. 2.

Баев, Йордан. „НАТО и преустройството на въоръжените сили в страните от Централна и Източна Европа през 90-те години”, Военноисторически сборник, 1993, брой 5.

Асмус, Роналд, Д., Ричард Л. **Къгльр**, и Стивън **Лараби**. „НАТО: воля и визия: Как да изградим едно ново НАТО”, Lettre Internationale, София: Фонд. Отворено общество, 1994, бр. 5.

Баев, Йордан. „НАТО и въоръжените сили в бившия Съветски съюз”, Военен журнал, Министерство на отбраната, брой 5 от 1995.

Cahen, Alfred. „The Western European Union and NATO: Building a European defence identity within the context of Atlantic solidarity”, London etc.: Brassey's, 1989.

Smith, Dan. „Pressure: How America runs NATO”, London: Bloomsbury, 1989.

Dockrill, Saki. „Britain's policy for West German rearmament: 1950 –1955“ (рубрика: „Англия и ГФР, ГФР и Англия”), Cambridge Univ. Press, 1991.

Доклади и политически изявления, свързани с НАТО:

Слатински, Николай. „Евроатлантическата сигурност – един поглед от България“, доклад пред Комисията за отбрана и сигурност на есенната сесия на Северноатлантическата асамблея, Копенхаген, 7 – 11 октомври 1993.

Слатински, Николай. „Сигурността на България – регионални и европейски измерения”: доклад пред Комисията по отбрана и сигурност на НАТО, Осло, май 1994.

Електронно научно списание „Реторика и комуникации“, бр. 26, януари 2017 г.
<http://rhetoric.bg/>, <http://journal.rhetoric.bg/>